12 Eylül Askeri Darbesi ve Metris Cezaevi

Ayhan Işık

12 Eylül askeri darbesi, 1960'ların sonlarında başlayan ve 1980'e gelindiğinde tüm toplumsal çevreleri kapsayan siyasal olarak keskinleşen bir dönemde, toplumun politikleşmesine karşı, neoliberal reformların siyasi istikrarın olduğu bir rejimde "rahatça" yürürlüğe sokulması adına yapıldı. Türkiye'de sol hareket, özelikle 1970'lerin ilk yarısından itibaren toplumsal tabanını genişletti, kitleselleşti ve siyasetin gidişatına şekil veren esas aktörlerden birisi oldu. Örgütlerin kitleselleşmenin gerisinde kaldığı bir dönemde devrimci bir partinin yokluğunda çok parçalı sol, devrimci hareket için ideolojik çeşitlik, siyasi yaratıcılık ve verimli rekabetten ziyade zayıflık kaynağı olsa da, hâkim Kemalist yapıyı fazlasıyla rahatsız edecek ve neoliberal hamlenin işini zorlaştıracak kadar etkiliydi. Türkiye sağının siyasallaşma hamlelerine dair bu tavrı, iç savaş yaratma stratejisi oldu; yani provokasyonlar, pogromlar, yargısız infazlar, sokak cinayetleri… Devlet ise Türkiye sağını bu iradi hamlelerle vekâleten kullandı, ülkücü gruplar daha aktif hale getirildi; devlet ağzıyla, "anarşi ortamı" bilinçli bir biçimde ülkücü gruplar veya MHP eliyle provoke edildi ve bu darbe için "meşru" bir zemin olarak kullanıldı. Milliyetçi Cephe hükümetleriyle bu projenin yasama ayağı da oluşturuldu. Tüm bunların bir sonucu olarak 1977 yılının 1 Mayıs'ında gerçekleştirilen katliam sonrasında Türkiye sol hareketi gözle görülür biçimde gerilemeye başladı. Aynı dönemde Kürt örgütleri Türkiye solundaki bu geri çekilmenin tersine "ayrı örgütlenme" yaklaşımıyla özelikle Kürt bölgesinde daha etkin bir siyasallaşma zemini yakaladı. Bazı il ve ilçelerde bağımsız adaylarla belediye başkanlıkları kazanıldı, sayısız kitlesel gösteriler yapıldı; "Kürdistan'ın Sömürge" olduğu fikri daha sesli bir biçimde dile getirildi. 1980 askeri darbesi işte böylesi bir ortamda, tehlikeye düşen rejimin bir bütün olarak restorasyonu hedefiyle yapıldı.

Neoliberalizmin Zaferi

12 Eylül, siyasal ve toplumsal olarak "modern", "ilerlemeci" cumhuriyet perspektifinin "devlet denetiminde değişime direnç gösteren yeni toplumsal öznelere karşı (...) muhafazakâr bir içerikle yeniden tanımlanması, 'devletleştirilmesi' arayışının adıdır".[6] Askeri darbe, özellikle uluslararası sermayenin de desteklediği 24 Ocak Ekonomik Kararları'nın alınmasını, kazanılmış sosyal ve sendikal hakların yok sayılmasını ve karma ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçişi ifade eder. Bütünsel olarak değerlendirildiğinde ise aşınmış, yıpranmış Kemalizmin Türk-İslam sentezine verdiği tavizlerle yeniden adlandırılması ve neoliberal bir kaftan içinde

6- Taşkın, Yüksel. 2009. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. 12 Eylül Atatürkçülüğü ya da Bir Kemalist Restorasyon Teşebbüsü Olarak 12 Eylül*. İstanbul: İletişim Yayınları

yeniden yapılandırılmasıdır. Kemalizmin siyasal ve toplumsal açıdan muhafazakârlaşırken ekonomik açıdan liberalleşmesi aracılığıyla yeniden yapılandırılmasının birçok bedeli olacaktı. Bunlardan biri kuşkusuz 12 Eylül ile birlikte gündemi fazlasıyla etkileyen Neoliberalizmin sacayaklarından biri olan hapishanelerdi. Darbe sonrası dönemde hapishaneler bu bedelin en dolaysız hissedildiği mekânlar oldu.

Türkiye'de ve Kürt bölgesinde yer alan hapishanelerin bir kısmı başta olmak üzere, birçok yerde ve gündelik hayatın hemen her veçhesinde ilgili mesaj topluma açık bir biçimde verildi. Yüzlerce idam kararının tamamı değilse de onlarcası infaz edildi, yüzlerce kişi cezaevlerinde işkenceyle öldürüldü, binlerce kişi vatandaşlıktan çıkarıldı, onbinlerce kişi sürgün edildi ya da kaçmak zorunda bırakıldı, yüzbinlerce kişi gözaltına alındı, binlerce kitap, dergi film yasaklandı...[7]

12 Eylül askeri darbesinin en çıplak ve dolaysız biçimde hissedildiği veya hissettirildiği yerler kuşkusuz hapishaneler oldu. Devlet hiçbir kamuflaja gerek duymadan Diyarbakır, Mamak ve Metris gibi cezaevlerini pilot uygulamanın yapılacağı "cezalandırma" mekânları olarak belirledi. Önceki dönemlerdeki yoğunluğun nispeten az olduğu cezalandırma rejiminden dünyanın hemen yerinde uygulanan neoliberal darbe projelerinin -sindirme, tüketme ve tasfiye etme gibi amaçlarla her türlü işkencenin yapıldığı- yeni cezalandırma rejimine geçildi. Hayat standartlarının oldukça kötü olduğu, beslenmenin, diğer gündelik işkencelerin yanında pek önemsenmediği ve hukukun askıya alınarak cezaevlerindeki tutsakların tekrar tekrar emniyete götürülmelerinin sıradan bir uygulama olduğu dönemlerdi. Militarist rejimin sadece kayda geçirilen zulüm listesi şöyleydi:

> Cezaevleri ve karakollarda ölen insanların cesetleri çoğu kez otopsi bile yapılmadan gömülüyor; kayıtlara "intihar", "merdivenden düşme", "güvenlik kuvvetlerine mukavemet" gibi ölüm sebepleri geçiliyordu. İşkenceden öldüğü saptanan 55 insanın yanında; "kaçarken vurulan" 16, "çatışmada ölen" 74, "doğal ölüm" raporu verilen 73, "intihar ettiği" bildirilen 43 ve "nedeni belirsiz" 2 ölüm...[8]

Metris'in Önünde Durmak: Asimetrik Savaş Başlarken

1981-1986 arası dönem düşünüldüğünde, Metris'e sadece bir cezaevi veya hapishane demek, on yıllar sonra Metris hakkında yazılacak bir yazı için

---

7- Cömert, Hasan. 2012 (4 Nisan). Rakamlarla 12 Eylül Darbesi. *NTVMSNBC*. <http://www.ntvmsnbc.com/id/24999286>

8- "12 Eylül Diktatörlüğü". 1988. *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*. İstanbul: İletişim Yayınları. (s. 2409).

kolaya kaçmak olur. Metris, iki farklı siyasi varoluşun asimetrik çatışmasına tanıklık eden bir mekândı. Bu asimetrik savaşın bir tarafında elinin altında sayısız neferi bulunan, kaynak sıkıntısı çekmeyen, enformasyon akışına istediği gibi yön verebilen, şiddet uygulama bilgisi ve kapasitesi gelişkin muktedir bir devlet vardı. Diğer tarafında ise eşitlik ve adalet temelinde siyasi inançları olan ve birbirine kenetlenmeye çalışan devrimciler vardı. Klasik anlamda savaş kavramının karşılığının düşmanın fiziksel olarak yok edilmesini amaçladığını hatırladığımızda, burada sürdürülen asimetrik savaşta devletin salt fiziksel yok etme değil, esasen bir siyasi varoluşu yok etme mücadelesi verdiğinin altını çizmek gerek. Diğer bir deyişle devlet, devrimcilerin siyasi kimliklerini, itibarlarını, inançlarını, kendilerine duydukları öz saygıyı ve geleceğe dair hayallerini yok etmeyi hedeflerken devrimciler ise yok edilmek istenen değerlerin korunmasını amaçlamaktaydı. Bu asimetrik savaşın nasıl yürütüldüğünü ortaya koymadan önce, bu dönemde Metris'te kalmış kadın bir mahkûmun tanıklığına kulak verelim:

> Benim olduğum dönemde yaklaşık 200 kadar kadındık. Tabii birileri gidip birileri geliyordu. Mamak, Diyarbakır ve diğerleri gibi planlı, kurgulanmış işkencenin, politikaların uygulandığı zamanlardı. Onurunuzu kırmaya, aşağılamaya dönük davranıyorlardı. Sizi kişiliksizleştirme politikası. Sonra başka bir aşama, örneğin 'soyun' diyorlar. Karşı koyduğunuzda üstünüz, iç çamaşırlarınıza kadar yırtılıyor. Bedeninize saldırılıyor. Sonra askerlerin önüne atılıyorsunuz.[9]

Her şeyden önce, Metris derken askeri bir cezaevinden bahsediyoruz. Haliyle, asker-tutsak ayrımında ast-üst ilişkisi dayatılıyor ve tutsakların askerlere hitap şeklinin "komutanım" biçiminde olması zorunlu kılınıyordu. Hatta Metris Cezaevi yönetimi tutsaklara cezalandırma sürecinin başında "erlerden bir alt statüde olduklarını" açıklamaktaydı.[10] Elektrik, falaka, askı, zorla küfür gibi işkence çeşitlerinin rutin olduğu sorgu süreci, kişiyi bir nevi cezaevine hazırlama aşamasıydı. Cezaevinde doktorun, hastanenin lüks olduğu, bütün gün hoparlörlerden yüksek sesle "Türkiyem" şarkısının ve arabesk şarkıların dinletildiği, tek tip kıyafet uygulamasının dayatıldığı, mahkûmların en sıradan ihtiyaçlara, operasyonsuz bir güne hasret bırakıldığı zamanlar

---

9- Özcan, Emine. 2008 (20 Eylül). Metris'in İçinde ve Dışında, Kadınlar Darbeye Birlikte Dayandılar. *Bianet*. <http://www.bianet.org/biamag/biamag/109842-metrisin-icinde-ve-disinda-kadinlar-darbeye-birlikte-dayandilar>

10- Metris'in İçinde Durmak. *Chronicle Dergisi*. (Y. Y.). <http://www.chronicledergisi.com/metrisin-icinde-durmak>

her daim yaşandı.[11] Sosyal faaliyetler veya din derslerinden elişi derslerine uzanan geniş "seçenekler" kapsamında "eğitim çalışmalarına" katılmak zorunluydu. Saç kesimi zorla yapılıyor, tek tip kıyafet giymeyen tutsaklar iç çamaşırlarıyla soğukta bekletiliyor ve hatta mahkemelere de öyle götürülüyordu. Tüm cezaevi hayatı, belirlenmiş askeri usullere göre planlanmıştı ve mutlak itaat talep edilmekteydi. Buna uygun davranmayanlar rutin cezaevi hayatında karşımıza çıkan "gündelik işkenceler" dışında farklı yöntemlerle cezalandırılıyordu: koğuş baskınları ve dayaktan farklı olarak revir, avukat, aile ziyareti gibi haklardan mahrum ediliyorlardı. Cezaevi ile anlaşmalı doktorların bu işkencelerdeki rolü de gözden kaçırılmamalıdır. Üç açlık grevi ve bir ölüm orucunun arka arkaya yaşandığı ve her hak gaspına direnişlerle cevap verildiği hapishanede doktorlar da bu işkencelerin parçasıydı. Tutsaklara yapılanlara göz yumuyor, dahası ikna odaları oluşturuyorlardı. Hatta bir ara tutsaklar tek tek alınıp askeri hastaneye götürülerek testlere tabi tutulmaları amaçlanıyordu. 12 Eylül Faşist cuntası Ulrike Meinhof'un ölümünden sonra beyninin "terörist"lerin beyin yapısının teşhisi için "incelenmesi"ni hatırlatacak biçimde tutsakları testlere tabi tutmaya çalışıyordu.

Metris'in İçinde Durmak: Çözülme ya da Direniş

Metris, 12 Eylül rejiminin en yeni ve en modern cezaevi olma iddiasıyla yapıldı. Finansmanının büyük çoğunluğunu büyük bir sermaye grubunun karşıladığı iddia edilen Metris'te, "koğuşlar 16'şar kişilik düşünülmüş, her havalandırmada 12, her blokta 24 koğuş yapılmıştı".[12] Nisan 1981'de Metris'in açılmasıyla birlikte, diğer cezaevlerinde bulunan siyasi tutuklular dayak, işkence ve aşağılama silsilesinden sonra Metris'e yerleştirilmeye başlandı.[13] Bundan sonra, siyasi tutuklular ile devlet ya da cezaevi idaresi arasında yoğun bir asimetrik savaş yaşanacaktı. Yapılan uygulamalara dönüşümlü açlık grevleriyle cevap verildi. Zorla saç kestirme gibi askeri cezaevi uygulamalarına karşı direnişin örgütlenmesiyle başlayan gerilimli süreç, 21 Eylül 1981 tarihinde koğuşlara düzenlenen operasyonlarla tepe noktasına ulaştı. Ertesi gün başlatılan ikinci açlık grevi, onuncu gününe daha geniş katılımlı bir şekilde girerken toplu olarak dayaktan geçirilen siyasi mahkûmlardan dördü ağır yaralandı. Hemen ertesinde mahkûmlara görüşe çıkma yasağı ve hücre cezası gibi cezai uygulamalar yağmaya başladı. Hatta açlık direnişçilerinin taleplerinin kabul edilmesi için girişimlerde

11- Devrimci Bir Alan: Cezaevleri (2). 1993 (Aralık). *Sosyalist Barikat 14.* <http://www.barikat-lar.de/barikat/birincibar/14/cezaevleri.htm>

12- Metris'in İçinde Durmak. *Chronicle Dergisi*. (Y. Y.). <http://www.chronicledergisi.com/metrisin-icinde-durmak>

13- Sonuç kısmına kadar olan bölümde yer alan bilgiler, aksi belirtilmediği sürece, tek bir kaynaktan derlenmiştir: Kukul, Sinan. 1998. *Bir Direniş Odağı: Metris Tarihi*. İstanbul: Yar Yayınları.

bulunan ve eylemler yapan ailelerden bazıları da gözaltına alındı. On beşinci günde grevcileri bölmek için taleplerin kısmen kabul edildiği cezaevi hoparlörlerinden duyuruldu. Siyasi örgütler arası yapılan tartışmalar sonrasında on dokuzuncu günde alınan karar doğrultusunda eyleme son verildi. Bu eylemlilik süreci, ardında yorgun fakat amacına kısmen ulaşmış devrimciler bıraktı. Lakin siyasi tutukluların insiyatifi ele geçirme konusundaki kararsız tavırları, sonraki baskı ve işkence süreçlerin ertelenmesi manasına geliyordu.

5 Aralık 1981 günü, İsmet Taş isimli mahkûm, tahliye olmak üzereyken fenalaşmasına rağmen cezaevi idaresi zamanında müdahale etmeyi reddettiği için yaşamını yitirdi. Gösterilen tepkilere şiddetle cevap veren idare, peşi sıra kaloriferleri gerektiği derecede yakmayarak, yemeklerin kalitesini düşürerek, günlük kontrolleri arttırarak uygulamalarını sürdürdü. Alemdağ Askeri Cezaevi Katliamı'nı protesto etme amacıyla başlatılan üç günlük açlık grevi ve yatakta oturarak sayım verme eylemleri 12 Ocak 1982 günü sabah 9.00'dan gece 23.00'a kadar süren şiddet ve dayakla karşılık buldu.

Mart 1982'de Dev-Sol davasının başlaması sonrasında mahkeme süreçleri siyasileştirilmiş olsa da, gerekli yasal düzenlemeler yapılarak, aynı davadan yargılananlar toplu olarak değil, gruplar halinde yargılama sürecine sokulacaktı. Bazı örgütler izleyen süreçte mahkemeleri boykot kararı almış olsalar da, bu tavır genel bir siyasi hamleye dönüşmeden kaldığı için önemli bir direniş fırsatı kaçırılmış oldu. Mahkeme süreçlerini kendince yoluna sokan militarist cunta, cezaevlerindeki baskıları yeniden arttırmaya başladı; Mahkeme boykotu yapanların zorla dövülerek mahkemeye çıkarılması, temsilcilik koğuşlarının yerlerinin değiştirilerek tecridin arttırılması, öncü figürlerin hücre cezasına çarptırılması, havalandırmaya çıkılırken tek sıra halinde askeri nizam dayatması, havalandırmaya şortla çıkma yasağı ve top dışında başka bir nesne bulunduramama gibi uygulamalar sadece bunlardan bazılarıydı. İşkenceler ve dayaklar artık sistematik hale gelmişti. Mayıs-Haziran sürecinde yapılan anmalar ve eylemler sonrasında tavizsiz şiddet sürdükçe, devrimci saflardan ayrılıp bağımsızlar koğuşuna katılanların sayısı da artmaktaydı. Tam da bu süreçte başlatılan ve 28 gün süren yoğun katılımlı ve kararlı açlık grevi, İstanbul'daki hapishanelerin umutlarını Metris'e bağladığı bir dönemde Cezaevi koşullarının iyileştirilmesi, tutuklulara uygulanan şiddetin son bulması, sevklerin durdurulması gibi taleplerin cezaevi idaresinin somut icraatlarıyla başarılı bir şekilde sonra erdi. Diğer yandan sürecin kontrolünün devrimcilerin eline geçtiği bir dönemin yeterince iyi kullanıldığını söylemek zor. Aceleci ve yeterince koordine edilmeyen siyasi tavırlar nedeniyle pazarlık evresinde inisiyatif yeniden cezaevi idaresine geçmişti.

Sonuç itibariyle başarılı addedilebilecek açlık grevi sonrasında, cezaevi idaresi taktik değiştirdi. Hem Metris'in işkencehane imajını değiştirmek hem de mahkûmları apolitize etmek amacıyla daha yumuşak güç araçlarına ağırlık verilmeye başlandı. Yeni taktik, mahkûmları kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere teşvik etmekti. Buradaki temel gaye, cezaevindeki örgütlü muhalefeti zayıflatıp bağımsız mahkûmların sayısını arttırmaktı. İşkencelerle birleşen bu politikanın *Bağımsızlar Koğuşu*'nun mevcudunu arttırdığını da belirtmekte fayda var. Diğer bir yandan, hapishane içi mektuplaşmaların yasaklanması, kitapların toplatılması, keyfi olarak ziyaretçi görüşlerine izin verilmemesi gibi pratiklere de başlandı.

1983 yılının başından itibaren Anadolu'daki cezaevlerinde başlatılan tek tip kıyafet uygulamasının Metris'e taşınmak istenmesi, bu cezaevinin tarihi için temel kırılma noktası olacaktı. Bu uygulamaya direnmek adına, 8 Temmuz'da İstanbul cezaevlerinde bulunan yaklaşık 2000 siyasi tutuklu süresiz açlık grevine başladı. Yeni başlayan bu sürece devlet hazırlıklıydı ancak devrimciler için aynı şey geçerli değildi. Yiyecek stoklandığına dair medyadan yalan haberlerle eylemin itibarsızlaştırılması, gün boyu faşist marş ve arabesk müzik yayınları yapılması, koğuşlardaki masa ve sandalyelerin toplatılması, Metris doktorlarının açlık grevlerinin zararlarına dair hoparlörlerden ajitasyon yapması, açlık grevini bırakan bir mahkumun karşı-propaganda için kullanılması ve direnişçi önderlerin Sağmalcılar'a sevk edilmesi gibi yöntemler kullanılarak direniş kırıldı. Sonrasında, yirminci güne yaklaşılırken, eylem uluslararası medyada bile yer bulmuşken gösterilen kararsızlık ve militarist cuntanın görünürde seçimlerle iktidarı devretme hazırlıkları düşünülerek, eylemi bırakan bazı siyasi gruplar tarafından idare ile görüşme talebinde bulunuldu. Lakin cezaevi yönetimi bu talepleri ciddiye almadı. Dördüncü açlık grevi hiçbir kazanım elde edilmeden bitirildi. Ertesi gün verilen kötü yemekler ya da ekmek arası bulgur pilavı yiyen tutsakların hali, kaybedilmiş bir savaş sonrasında devrimci tutsakların yaşayacaklarının habercisiydi. Altı gün sonraysa, açlık grevi eyleminden çıkmış tutsaklardan bazıları yataktan bile kalkamıyorken yeni bir koğuş arama ve şiddet dalgası başladı.

Başarısız açlık grevi eylemi sonrasında, Ağustos 1983 ile Nisan 1984 arası dönemde baskı ve işkence rejimi tüm barbarlığıyla tutukluları hedef aldı. Yukarıda da belirttiğimiz işkence tekniklerinin çeşitlenerek uygulandığı uzunca bir zulüm manzumesi ile aktarılabilecek yasaklamalar ve engellemeler yeniden başladı. Mahkeme çıkışlarında mahkûmların soyunmaya zorlanarak aranması ve o halde saatlerce havalandırmada bekletilmesi, aralıksız dayak ve kaba işkence uygulaması, tek tip kıyafet kuralına uymamakta direnen mahkûmların kıyafetlerinin büyük bir kısmına el konulması ya da tıbbi müdahaleye maruz kalmaları (bu şekilde yaşamını yitiren devrimcilerin olduğu bilinmektedir), üçüncü çeşit yemeğin kaldırılması, yemek-

lere toz-toprak ve haşere karıştırılması, şekerin çaydanlıklara atılarak tek tip çay şekeri uygulamasına başlanması, camdan yapılan her türlü objenin yasaklanması nedeniyle eski ve yetersiz plastik kap kullanımının dayatması, kış vakti kaloriferlerin yakılmaması, koğuşlardan masa ve sandalyelerin toplatılması, su ihtiyacının yalnızca yarım saatliğine karşılanması, kantin alışverişinin yasaklanması ve hatta satranç gereçlerinin toplatılması ve satranç oynamanın yasaklanması...

Tüm bu uygulamalar katı biçimlerde Diyarbakır ve Mamak gibi cezaevlerinde sürerken, 1984 yılı başından itibaren baskısı artan tek tip kıyafet uygulaması nedeniyle, Metris'te de bir yol ayrımına gelinmişti.[14] Koşullarda bir değişiklik yapılması isteniyorsa, devletin mutlak suretle diyet istediği belliydi. 11 Nisan 1984 günü itibariyle Metris'te *Devrimci Sol* ve *Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği* (TİKB) üyeleri tarafından yeni bir açlık direnişi başladı. Cezaevi idaresinin ilk tepkisi koğuşları darmadağın etmek ve mahkûmları kıç falakasından geçirmek oldu. Ardından da açlık grevine başlayanlar, çıplak demir dolaplarından ve battaniyeden başka bir şey olmayan ve Sibirya koğuşları olarak bilinen bölmelere atılarak diğer mahkûmlardan tamamen tecrit edildiler. Bu kez açlık direnişi aşama aşama katılımlarla yapılacaktı. Planlandığı üzere, bazı tutsaklar yirmi altıncı güne doğru açlık direnişini bıraktı, otuz üçüncü günde yeniden eyleme katıldı. Kırk beşinci gün, açlık direnişinin ölüm orucuna dönüştürüldüğü ilan edildi ve talepler şöyle sıralandı: İşkencenin son bulması, savunma hakkı gaspına sonra verilmesi, tek tip kıyafet uygulamasına son verilmesi, hapishane koşulların düzeltilmesi ve siyasi tutukluluk statüsü. Direnişin altmış üçüncü gününde Abdullah Merak, altmış altıncı gününde Haydar Başbağ, Başbağ'dan yaklaşık bir saat sonra da Fatih Öktülmüş yaşamını yitirdi. Kalan direnişçiler yetmiş ikinci günde zorla Sağmalcılar Cezaevi'ne sürüldü; önlerine baharatlı yemekler kondu. Yemediler. Direnişi telkinlerle kırmak için devlet uzmanları kullandı. Direniş kırılmadı. Yetmiş üçüncü günde Hasan Telci yaşamını yitirdi. Siyasi başarıya ulaşan, sürecin kontrolünün ele geçirildiği eylemlilik süreciyle birlikte, yetmiş beşinci günde eylemlere son verildi. İşkence ve kötü uygulamaların duracağı sözünü veren devlet tek tip kıyafet uygulamasından vazgeçmedi. Tarih 6 Kasım 1985'i gösterdiğinde, Metris'te tek tip kıyafet giymeyen sadece 34 mahkûm bulunmaktaydı. 11 Şubat 1986'da ise mahkûmlara kıyafetleri geri verilerek tek tip kıyafet dayatmasına son verildi. Açlık grevlerinin yanında tutsaklar oldukça farklı ve yaratıcı eylemler ve direnişler de organize ettiler. 26 Mart 1988'e

14- Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde, Ocak 1984'te ölüm orucu eylemlerinin başladığını ve Mart başında da ölümlerin gerçekleştiğini hatırlatmakta fayda var. Metris'te gelişen yeni açlık direnişi, cezaevlerinde faşist 12 Eylül rejime karşı geliştirilen bu yeni direniş dalgası içerisinde ele alınmalıdır.

gelindiğinde iki ayrı koğuştan ağır hapis cezalarına çarptırılmış 29 tutsak Metris'ten firar etti. Daha sonra dokuzu yakalansa da diğerleri Türkiye dışına çıkmayı başardı. Aynı yıl içinde Metris, sivil cezaevine dönüştürüldü.

Sonuç

Sadece cezaevlerini değil siyasallaşmış tüm kesimleri dönüştürmeyi amaçlayan 12 Eylül rejiminin1980'lerin ilk yarısına kadar uyguladığı cezaevi politikalarından arzuladığı sonuçları büyük ölçüde aldığını söylemek mümkün. Asimetrik savaşta kullanılabilecek tüm yöntemleri hiçbir insani kaygıyı gözetmeden uygulayan militarist rejim, en çok da Türkiye sol hareketi kadrolarının siyasi varoluşuna saldırdı ve siyasi tutsakları talep ettikleri eşitlik rejiminin mümkün olmayacağına inandırmaya çalıştı. Lakin bu kimliksizleştirme ve tasfiye sürecini sadece cezaevlerine bakarak anlamaya çalışmak büyük bir hata olur. Çünkü darbenin esas amacı, sol harekete sempati duyan ve/veya politikleşmiş kitlelerin devletin işkencesiyle bitap düşen devrimcilere el uzatmamasını sağlamaktı. Diğer bir deyişle, siyasi temsiller nezdinde, toplumsallığı bitirmekti. Bu tahakküm projesine dair en ciddi direniş de en travmatik çözülme de cezaevlerinde oldu. Metris, tüm bu süreçlerin en yoğun yaşandığı cezaevlerinden birisiydi. Bugünden bakıldığında, Metris deneyiminin öğrettiği çok temel bir şey var: Cezaevi içinde ve dışında yüksek yoğunluklu bir baskı rejimi sürmekteyken, direnişin orta-vadede olumlu siyasi sonuçlar üretebilmesi ancak be ancak mahkûmların kendi zihinsel ve bedensel sınırlarını zorlayarak ya da ciddi bedeller ödeyerek kısıtlı imkânlarda yeni eylem biçimleri geliştirmek suretiyle sürecin kontrolünü cezaevi idaresine bırakmamasıyla mümkün olmuştur.